

T A R T A L O M

▶	3	BÉK TIMUR	
		Entrópia	(szonettkoszorú)
▶	12	GÉCZI JÁNOS	
		Utalólapok, A-E.	(próza)
▶	20	MUSZKA SÁNDOR	
		Várakozás, Erő, Haza, Szél, víz, fák, Ó, Babér, Holdfényezőkért, A, Bevonulás, A fiú, Szégyen	(versek)
▶	25	JÁSZ ATTILA	
		Félkész dolgok, Időzár, Félhangosan, Több fény, Túl közel, Szürkében	(versek)
▶	27	ACZÉL GÉZA	
		(szino)líra – torzósótár: ápolónő, áporodott, após, apostol, apparátus, apránként	(versek)
▶	30	JASSÓ JUDIT	
		Omlás	(novella)
▶	34	FALUSI MÁRTON	
		Zuglischer Manó szerelmes	(vers)
▶	37	LANCZKOR GÁBOR	
		Zen (11–12)	(versek)
▶	38	MOGYORÓSI LÁSZLÓ	
		Minden vitán felül, Hattyúk tava, Fekete rózsza, Álom az ifjúságról	(versek)
▶	40	NAGY-LACZKÓ BALÁZS	
		A mocsárban	(esszé)
▶	43	BORS ANNA	
		Fiatal, Szemüvegesek, A fürdőszobában, Az erdei sétákon, Lassacskán még, Átkelés, Piac, Rád tekint a hold	(versek)
▶	47	LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ	
		Fiat voluntas tua..., De profundis	(versek)
▶	49	PATAK MÁRTA	
		Mindig péntek	(regényrészlet)
▶	52	FELLINGER KÁROLY	
		Hullámok, Prés, Altató, Magyarázat	(versek)
▶	54	PÁL DÁNIEL LEVENTE	
		Bájolók – Piknik, A béka, amelyik felfalta a Napot és a Holdat, Éjszakai látogatók, Buta kis kérdés	(versek)
▶	57	SZÁLINGER BALÁZS	
		Prizma	(vers)
▶	58	HALMAI TAMÁS	
		Az egypartú folyó – 108 koan	



A mocsárban

Mindannyian Gogol köpönyegéből bújtunk Dosztojevszkij börtönébe.

A meditációval lelkünket csendesítjük el egy olyan világban, ahol örökös hallgatásra van kényszerítve.

Úgy nőttem fel Gyulán, hogy számomra a holokauszt egész gyermekkoromban egy olyan dolognak tűnt, ami valahol máshol van – volt. Messze Auschwitzban biztos, de nem Gyulán és nem is Magyarországon, talán Pesten – de vidéken? Nonszensz.

Egyetlenegyszer mesélte apám, hogy amikor ő még a Komlóban elkezdett pincérkedni – több mint harminc éve –, egy idős házaspár járt oda menüzni számokkal a karjukon – de ez is mint szenzáció hangzott el, nem nagyobb és nem kisebb hírként, mint hogy egyszer ő vagy valaki más nyakon öntötte levessel a Hernádi Juditot.

Sokszor biciklizem a zsidó temető felé. Szeretem a burjánzó tavaszi és nyári mezsgyét, az elhanyagolt árokpártokat, melyekben a békalencse közt az unka kakukkol. Ez a város a mocsárra épült, még a templomunk is egy sose volt, de mindenképpen nádi boldogasszonynak lett szentelve. Mi vagyunk észak Velencéje – nem Stockholm és nem is Amszterdam –, tengerünk a Körösök árja, belvíz mossa partjainkat. Az őseink csónakkal jártak a piacra, Erdély sója, fája víz tükrén szállt hozzánk – töltéseink között pocsológyűzők törpeharcsa és gyilkos tündér tanyáz; acetonszagú vénemberek piócát lesnek, csiborra akadnak; a golyák olyan kövérek, hogy alacsonyabb póznákat választanak fészekrakó helyül; a főutakon le kell lassítani, hogy átengedjük a kacsacsaládokat. Árkainkban götte terem, álmainkat kecskebékák és szűnyoghadak űzik el. Felmenőink bölcs emberek voltak, felkészültek a városi tűzvédek: a házaik ugyan nádtetősen sorakoztak, de a lángnyelveket a vályogfalakkal együtt minden évben hűségesen elmosta a tavaszi áradás. Hanyagold el fél évre földedet, és a lápi lidérc visszaveszi a jussát, békalegelővé lesz a pázsit, rétté a veteményes. A régi zsidótemetőben burjánzik az enyészet. Komló fut a márványnevekre, sörrel álmodik; borostyán kúszik a kriptatetőre, és olyan magas a fű a sírkövek között, hogy attól összefut a tehén szájában a nyál.

A többi temetőnk mind halott. A németvárosi steril, gondos sváb kezek pucolják fényesre, talán még a gyásznap sem jut ideje élni benne, elmossa a Cif meg a Domestos. A többi többnyire szürke vasbeton. Egyes sírkövek a régi tévékre emlékeztetnek: szürke testben fekete márványképernyőn fut az aranybetűs szöveg, hogy nincs adás. Mindenütt kő, mutatóba bukszusok, halálra szánt virág, száraz koszorú, kiégett mécsesek. A perzsák piknikezni járnak a parkokba, amiket temetőnek neveznek; Kölcseyt nem őrzi kő, kopjafa kopik a feje felett. Londonban a Temple-ben régi sírokon járva böngész a régi, latinított neveket. Csak a zsidó temető él az emberektől messze – megmentette életét, hogy nincs rá gondja ennek az életkergető népségnek.

Ezelőtt sose jártam benne, csak lestem a varázsigéknek tetsző héber írásokat a kerítésen túlról, az ismerős és ismeretlen neveket. Úgy éreztem, idegenektől elzárt hely ez, hova lábam se tehetem be. Mikor a minap rávettük magunkat, hogy belépünk, abban is ott játszott az apró csínyek édessége: kiakasztottuk a kaput, és besompolyogtunk oda, hol még sose láttuk senki ember fiát.

Gyere velem ide te is, elmondom, miért, pár lépés, és egy táblához érsz, mely azokról a hősookról emlékezik, kik 1848–49-ben harcoltak a magyar szabadságért. Ez a tábla maga is van legalább száz éves. Egy másik meg azokról a zsidó temetőben nyugvókról emlékezik meg, kik az első világháborúban a vérüket adták a hazáért. A hazáért, mely hőseit húsz évvel később már a saját sírjuk megásására kényszeríti, és kiknek gyermekeit előbb a pottyantós vécék szarjában őrzi, hogy onnan is kikaparja,

hogy aztán hamvuk hulljon alá mint hópehely – milyen szép kép is a halál, ha Spielberg festi meg, és mennyire nincs jelen a tett, ha egy vidéki kisvárosban nézed a tévén keresztül a történeteket.

Van itt egy másik tábla is, rajta ismerős nevek, helyiek. 400 embert vittek el, 40 élve visszatért – statisztikai adat, üres és értelmetlen, nincs súlya, tudja jól ezt mindenki, hiszen naponta lopnak felettünk felfoghatatlan milliárdokat, míg mi tolvajnak csak azt nevezzük, börtönbe csak azt küldjük, ki ellopott felfogható ezresek. Csak az a valós, ami a kezembe fér, mit láttam szememmel, mire szert tehetek – a többi nem érdekel.

Van két, hús árnyat adó vadgesztenyefa a bejáratnál, alattuk pad, ráülhetsz, vagy jössz tovább, és egy sírboltig kalandozol velem, hol szintén pihenőhelyre találsz. Útközben láttad a szülői szeretet sorait, hogyan siratták el ketten egy feliratban apró gyermekük – mint bármely másik temetőben. Látnod az állatorvos sírját, ki olyan jó szakember volt, hogy ez a sírjára is rákerült. Az emberét, kinek azt írták a fejfájára – ismerős lesz –, hogy vérét adta a hazáért. 1940. Nincs sok eltérés, csak a neked és nekem olvashatatlan héber feliratok – mintha csak a román vagy a német temetőbe léptél volna –, szemet csak a gazosság, a követelőző természet szúr, és hogy oly kevés az új sír, szinte egy sem.

Úgy nőttem fel Gyulán, hogy számomra a holokauszt egész gyermekkoromban olyan dolognak tűnt, ami valahol máshol van volt. Messze Auschwitzban biztos, de nem Gyulán. Az én dédanyám biztos nem fordította el szemét, vagy nézett megvetően a sárgacsillagos emberekre, hiszen nem is voltak itt olyanok, ki mondta, hogy voltak? Nekem senki sem, csak ez a temető játszik a képzeletemmel. Dédanyám kilencvenhét évesen került egy másik temetőbe, reformátusba. Egy évben és egy napon született József Attilával, ki félig vagy meddig román volt. Dédanyám azt mondta, legyen pap, tőle kaptam az énekeskönyvem, és ő látta Horthy Miklóst fehér lován – ez volt a büszkesége, hogyan is láthatta volna ő, hogy a szomszéd Mórt és Mórnet a gyerekekkel együtt kiviszik a vasúthoz. Mi köze volt neki ahhoz, hogy a lelkész fia önként húzta ki a másik szomszédnál a diófaszekerény fiókjait, hogy gondos leltár szentesítse a lopást?

Nagyapám ugyanabban a teremben tanulta a latint, mint jómagam. Sokszor mesélte a családi ebéden, hogyan diktálta le nekik a vizsgán a paptanárnak a megoldást – olyan jól megtanultak latinul. Nagyapám igaz ember volt, erényes és becsületes, sose mesélte, hogy elment leventének – biztos el se ment. Nagyapám nagyszalontai volt, mint a legaranyabb János, könyvelő lett, szellérek és zsíros parasztközös ivadáka – nagyapám elmesélte, hogy pipázott a dédapa, de azt soha, hogyan mosták a padlót helyettük a Hoffer fiak. Csak ez a zöldélettől duzzadó kihalt temető, ez a nyári meleg játszik velem, mikor azt képzelem, hogy tata ott ül a teremben, mikor lemózsizzák a Gyurit, ő biztos nem nevet együtt a többiekkel. A jó református alföldi magyar tatám biztosan lerántotta a Józsi kezéről a sárga szalagot, mikor ketten tizenöt évesen a folyosón beszélgettek, ahol most az én tablóm is a falon csücsül. Miért kéne szégyenkezni, hiszen az én iskolám falai között sose tanítottak olyanok, kik úgy osztották ki a karácsonyi dolgozatot, hogy azt mondták: szégyen, hogy a két zsidó lánynak sikerült csak jól.

Ez a város a mocsárra épült, kacsák után leső nyestek járnak éjjel az utcákat, egyszer a zeneiskolánál láttam egyet. A zeneiskola falán tábla hirdeti, hogy íme, ez volt a zsinagóga, és hogy hány százan haltak meg Auschwitzban az itteniek közül – megint csak számok, és Auschwitz valahol máshol, Lengyelben messze van. A levéltárunk kiadott egy szép kis kötetet, benne a tudomány köntöse alatt melegsik néhány visszaemlékezés. Az áldozatoké, akik – furcsa bogarasságból – olyanokat mesélnek, amiket nagyszüleim, dédszüleim soha. Letisztult történelmi tények közt sorakoznak. Szép, száraz tanulmányok, miket soha senki el nem olvas. Senki vagyok, semmi lesznek: a gyulai zsidógyerekeket munkaszolgálatra nevelték, a szülőket munkaszolgálatra vitték, ingóságukat elkobozták, majd gettóba terelték őket, vonatra rakták, meggyilkolták, slusszpassz.

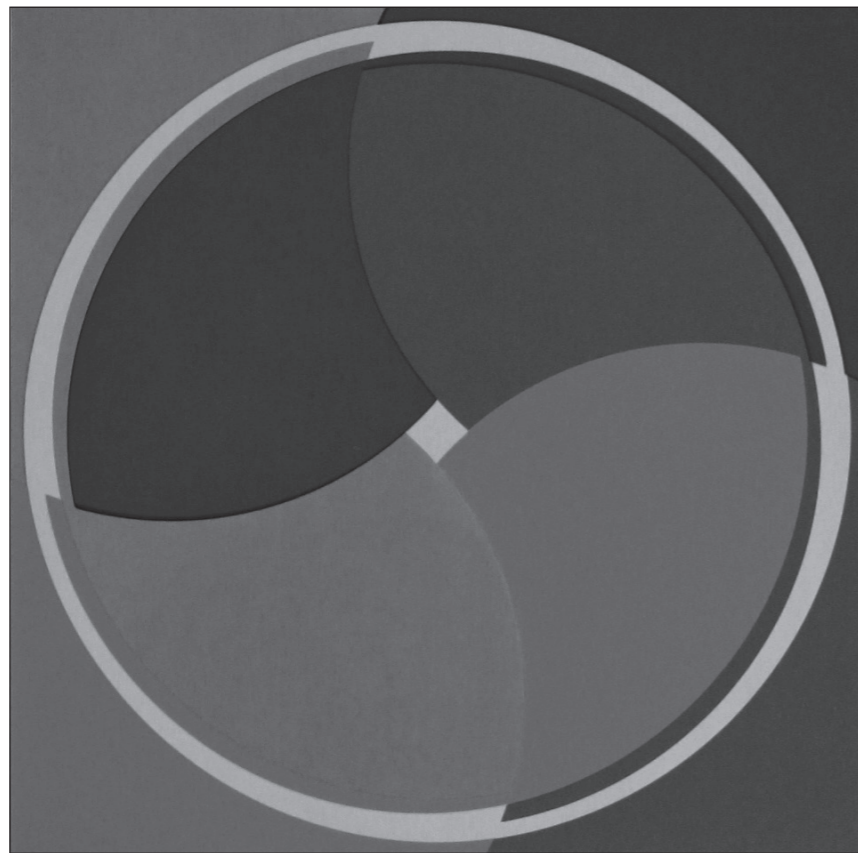
A meditációval lelkünket csendesítjük el egy olyan világban, ahol örökös hallgatásra van kényszerítve. Le szeretném nyírni a füvet a zsidó temetőben. Nem tudom, miért, csak szeretném. Olvasni akarom a nem zsidó szomszéd visszaemlékezését, a katolikus jó barátét, ki hittársa volt a keresztény családban, keresztény szülők gyermekeként szerencsétlen névvel született Khónnak. Tudni vágyom, hogy mit tett a csendőr, mikor sárga csillaggal a kezén integetett neki az egykori postás. Mondta-e, hogy jó napot? Kérdezte, hogy mi újság? Látnom kell, milyen volt a város aznap, mikor kocsikra

rakták több száz lányát és fiát. Aznap is csak ugyanúgy sepregettek a portán, mint előtte? Zsófinak kicsivel több gondja volt a toalettijével? Mi járt a Jancsi fejében? A Nóra bokája vagy az, ahogy elrobog a két emberterhes automobil – mert így kell mondani a '40-es években, nem? Automobil.

Miért nem mesélték el az igazat az emberek, a felemelőt, hogy a magyar vidéken nem volt semmiféle népirtás, nem itt volt, máshol volt, nem szedtek itt össze senkit. Mindenki kiállt a régi iskolatársáért, az állatorvosért, a patikusért, a nyomdászért, a jó barátért. Nem, senki nem tiltotta el a gyereket, hogy mutakozzon vagy szóba álljon azokkal a gyerekekkel. Sőt, a még ennél is valódibbat akarom hallani, hogy igen, azt mondták, vegyem fel a leltárt, de lesepertem az asztról, illet egy lelkész fia nem tehet. Mondják el nekem, hogy a csendőr senkit sem kísért el, és földhöz vágta a sipkáját a bajuszával együtt. Világosítson fel valaki, hogy a szomszédok sorfalat álltak, és nem hagyták, hogy elvigyék a családot, aki száz éve itt élt köztük, hogy nekünk, helyieknek nincs min szégyenkezni, ahogy egyik magyar kisvárosban, faluban sem, hogy ez nem Budapest, nálunk nem tűrte, nézte, éljenezte senki, hogyan ölnek. Öltek? Mások öltek. A polgármester dédapja nem szart az egészsre, a középiskolai tanár nagyszülei nem húzták össze a függönyt, ha az Adler arra ment. És igen, mindenki bújtatott, segített. Mi nem azok vagyunk, akik behunyták a szemünket. Nem meséli senki? Miért mesélni? Nincs mit mesélni. Itt nem történt semmi se.

Mindannyian Gogol köpönyegéből bújtunk Dosztojevszkij börtönébe. A zsidó temető fele üres, nem volt kit temetni bele. Nagy a fű, le kéne már nyírnia valakinek.

Békéscsaba, 2018. május 4.



Fajó János: *Kék és zöld VI*. (1987; szitanyomat, papír; 417×418 mm; Munkácsy Mihály Múzeum; leltári szám: 2006.78.1.)



Fiatal

Azt hittem, örökké fiatal maradok,
fiatal, amilyen te még csak leszel.
Nagyanyó beszél,
a képeskönyv ölébe eresztve,
beszél, és közben kuncog is magában:
különben még most is azt hiszem.

Szemüvegesek

Mit tudtam én még gyerekkoromban,
hogy én is szemüveges leszek.
Néztem, ahogyan nagyapám rálehel a lencsére,
majd zsebkendőjével megtörli az üveget.
Közben hunyorgott. Nem törődött semmivel.
Ha szóltam hozzá ilyenkor,
válaszul csak hümmögött.
A pillanatnak úgyis mindjárt vége,
kivárhatja bárki,
de tisztítani csak elmerülten lehet.

A fürdőszobában

A fürdőszobafogason
egy strandruha,
hálóingnek is elmegy,
kint hónapok teltek,
épp november,
itt elszaladt egy pillanat,
a pillanat,